

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КАФЕДРА КРИМІНАЛІСТИКИ ТА СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ

Судово-медична травматологія

План

- 1. Загальні поняття судово-медичної травматології.**
- 2. Судово-медична характеристика та експертне значення транспортних травм.**
- 3. Судово-медична характеристика та експертне значення ушкоджень при падінні з висоти.**
- 4. Судово-медична характеристика та експертне значення ушкоджень від дії гострих та тупих предметів.**
- 5. Судово-медична характеристика та експертне значення ушкоджень від вогнепальної зброї.**
- 6. Судово-медична характеристика та експертне значення механічної асфіксії.**

ТРАВМАТОЛОГІЯ

(від грецького trauma - рана, ушкодження; logos - вчення) – наука про ушкодження, їх діагностику, лікування та профілактику.

СУДОВО-МЕДИЧНА ТРАВМАТОЛОГІЯ

розділ судової медицини, який вивчає ушкодження та смерть від різних видів зовнішнього впливу на організм людини.

КЛАСИФІКАЦІЯ ТРАВМ

МЕХАНІЧНІ
ТЕМПЕРАТУРНІ
БАРОМЕТРИЧНІ
ЕЛЕКТРИЧНІ
ВИПРОМІНЮВАЛЬНІ

ФІЗИЧНІ

ІНФЕКЦІЙНІ
ЧИННИКИ
БАКТЕРІАЛЬНІ
ТОКСИНИ

БІОЛОГІЧНІ

ХІМІЧНІ

ОТРУЄННЯ
ОПІКИ

ПСИХІЧНІ

СТРЕС
ПЕРЕЛЯК
ДУШЕВНЕ
ХВИЛЮВАННЯ

Ізольована травма

- ушкодження одного органу або частини кінцівки (наприклад, розрив печінки, перелом стегна, перелом передпліччя).

Множинна травма

- ряд однотипних ушкоджень кінцівок, тулуба, голови (наприклад, одночасні переломи двох і більше частин кінцівки або множинні рани).

Травми
ПОДІЛЯЮТЬСЯ
на

Поєднана травма

- ушкодження опорно-рухового апарату та внутрішніх органів (наприклад, перелом стегна і розрив кишки, перелом кісток тазу і розрив печінки).

Комбінована травма

- від впливу механічного і немеханічного ушкодження: хімічного, термічного, радіаційного (наприклад, рани і радіоактивне ураження).

транспортн
ий

військовий

побутовий

ВИДИ
ТРАВМА
ТИЗМУ

виробничий

вуличний

спортивний

Ушкодженням називається порушення анатомічної цілості або фізіологічної функції органів, тканин або систем організму в результаті впливу факторів зовнішнього середовища.

До анатомічних ушкоджень відносять: садна; синці; рани; вивихи та розтягнення зв'язок; переломи та тріщини кісток; розриви та відриви внутрішніх органів; розчленування (відділення частин тіла)

Функціональні ушкодження: заподіяння фізичного болю; шок від ударів в рефлексогенні зони; струс головного мозку та інших органів; порушення легеневого дихання, викликане механічними причинами; парези, паралічі; акустична травма; реактивні психози; інші функціональні ушкодження.

УДАР

ТЕРТЯ

ВИДИ
ТРАВМУВАННЯ

СТИСКАННЯ

РОЗТЯГНЕННЯ

ТУПІ ПРЕДМЕТИ

(такі, що спричиняють ушкодження виключно поверхнею)

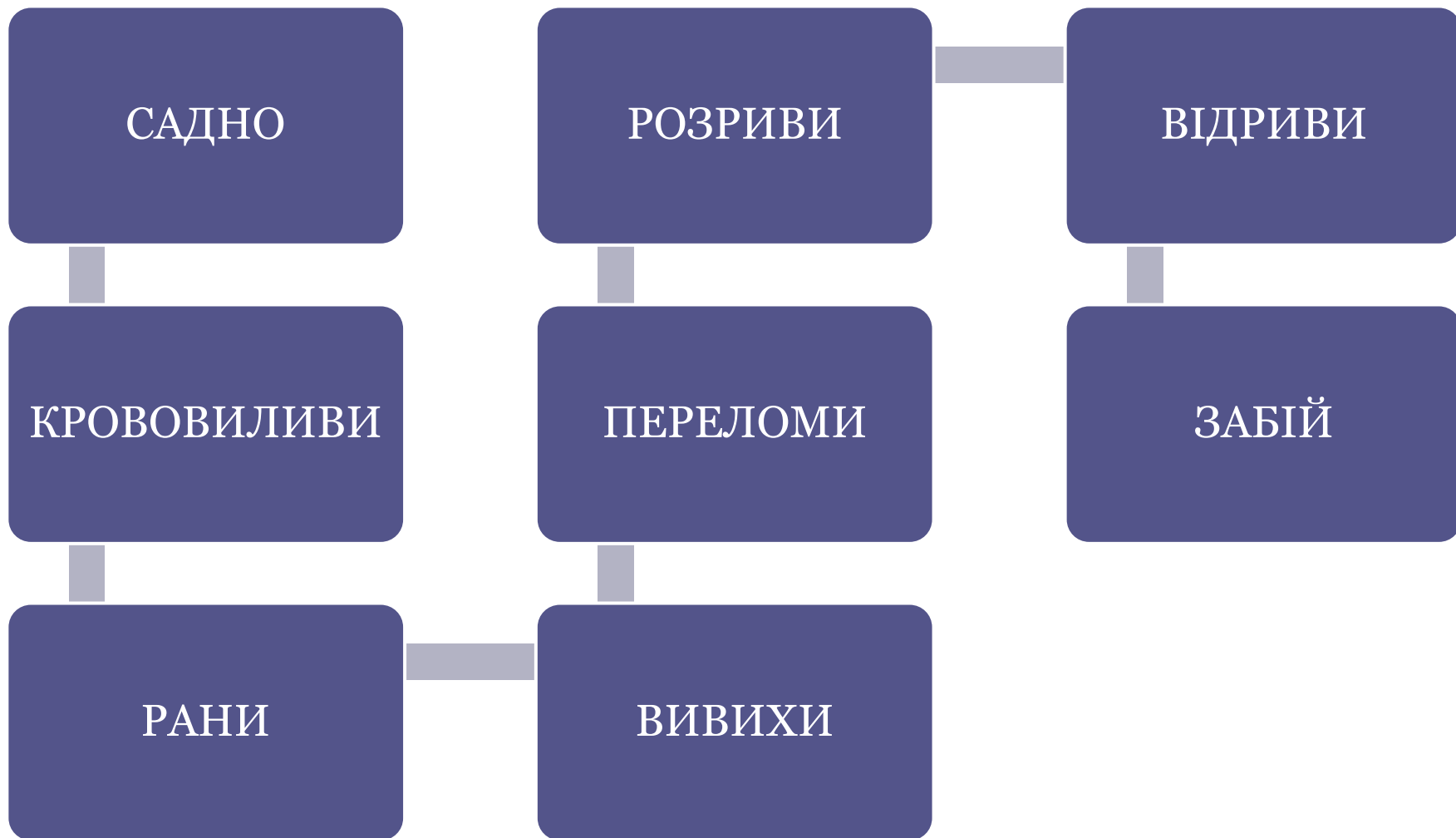
За розміром:
обмежені
необмежені

За формою:
пласкі,
кутові, криві,
ребристі,
комбіновані.

За
рельєфом:
гладкі,
шершаві

ВИДИ УШКОДЖЕНЬ

нанесених тупими предметами

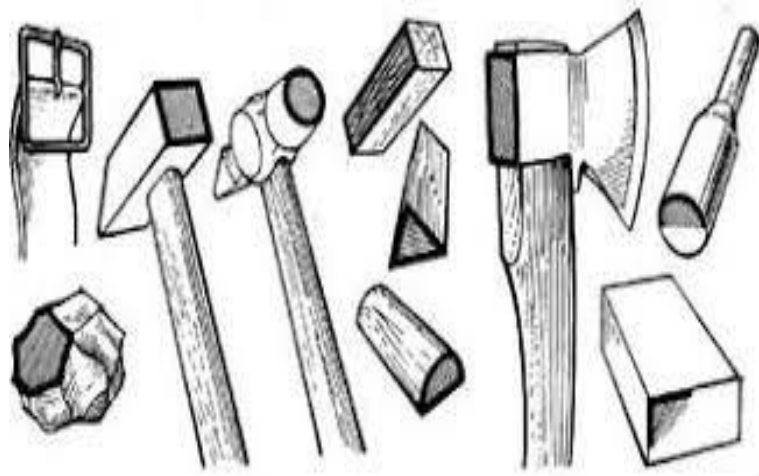
Садна дають можливість вирішувати для слідства і суду спеціальні питання:

- садно об'єктивно підтверджує факт механічної дії тупого предмета;
- місце розташування садна вказує на місце контакту тупого предмета із шкірою і може свідчити про взаємне положення учасників конфлікту або про відстань;
- число саден, що розташовуються в різних ділянках, свідчать про кількість дій тупими предметами;
- у деяких випадках форма саден може вказувати на форму, розмір, іноді на особливості рельєфу травмуючого предмета;
- за змінами саден в процесі їх загоєння вирішується питання про давність заподіяння травми, а також про одночасність або різний термін нанесення ушкоджень;
- садна дозволяють встановити напрямок руху предмета;
- особливості та місце розташування саден може дати підставу для припущення про вид насильства;
- садна відносять до легких тілесних ушкоджень, що не викликають короточасний розлад здоров'я.

Рани - це порушення цілісності всієї товщі шкіри або слизових оболонок, а іноді глибоких тканин (органів) з проникненням у порожнини (грудну, черевну, порожнину черепа, малого таза).
Питання, які можуть бути вирішені СМЕ під час дослідження ран:

- факт нанесення ушкодження;
- кількість контактів тіла з предметами;
- механізм утворення рани;
- час виникнення ушкодження;
- розмір та форма ушкоджуючого предмета.

Судово-медичне значення синців:

є доказом дії тупого твердого предмета;
локалізація синців вказує, як правило, на місце дії тупого твердого предмета;
вказує на число травмуючих дій;
форма дає можливість визначити форму і розміри поверхні ушкоджуючого предмету;
колір дозволяє орієнтуватися про давність його виникнення;
наявність свідчить про прижиттєвість заподіяння травми (ушкодження, які були нанесені після настання смерті – не супроводжуються крововиливами);
дозоляє визначити ступінь тяжкості тілесних ушкоджень - це легкі тілесні ушкодження, що не викликають короточасного розладу здоров'я.

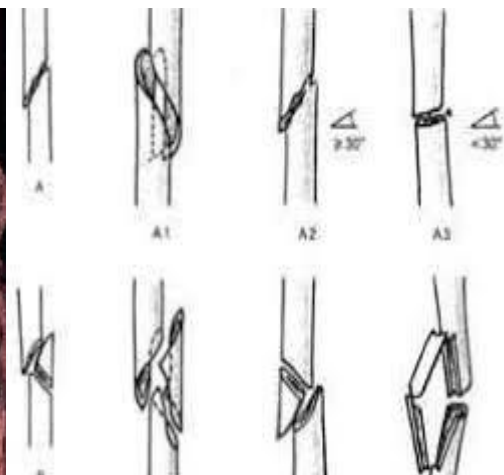
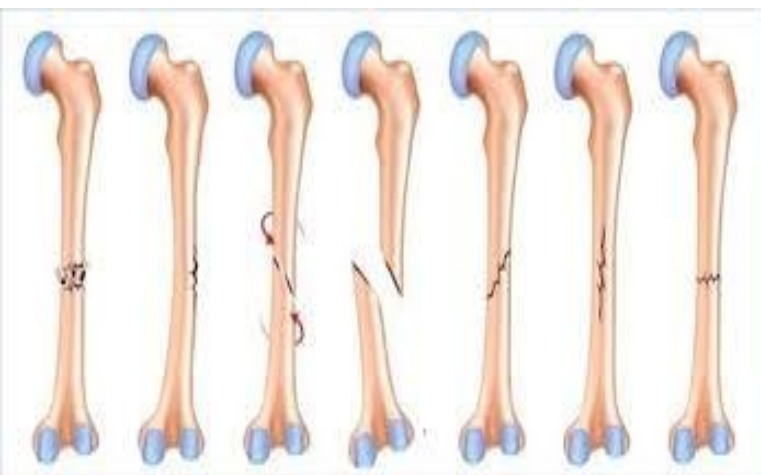
Перелом - це порушення цілості кісток чи хряща під впливом механічної дії.

В залежності від глибини руйнування та анатомічних особливостей кістки можуть утворюватися:

неповні переломи (тріщини і надломи, які не повністю роз'єднують кістку);

повні переломи, що супроводжуються роз'єднанням кістки на дві частини.

За кількістю переломів однієї кістки розрізняють *одиночні* та *чисельні* (два і більше переломів однієї кістки).

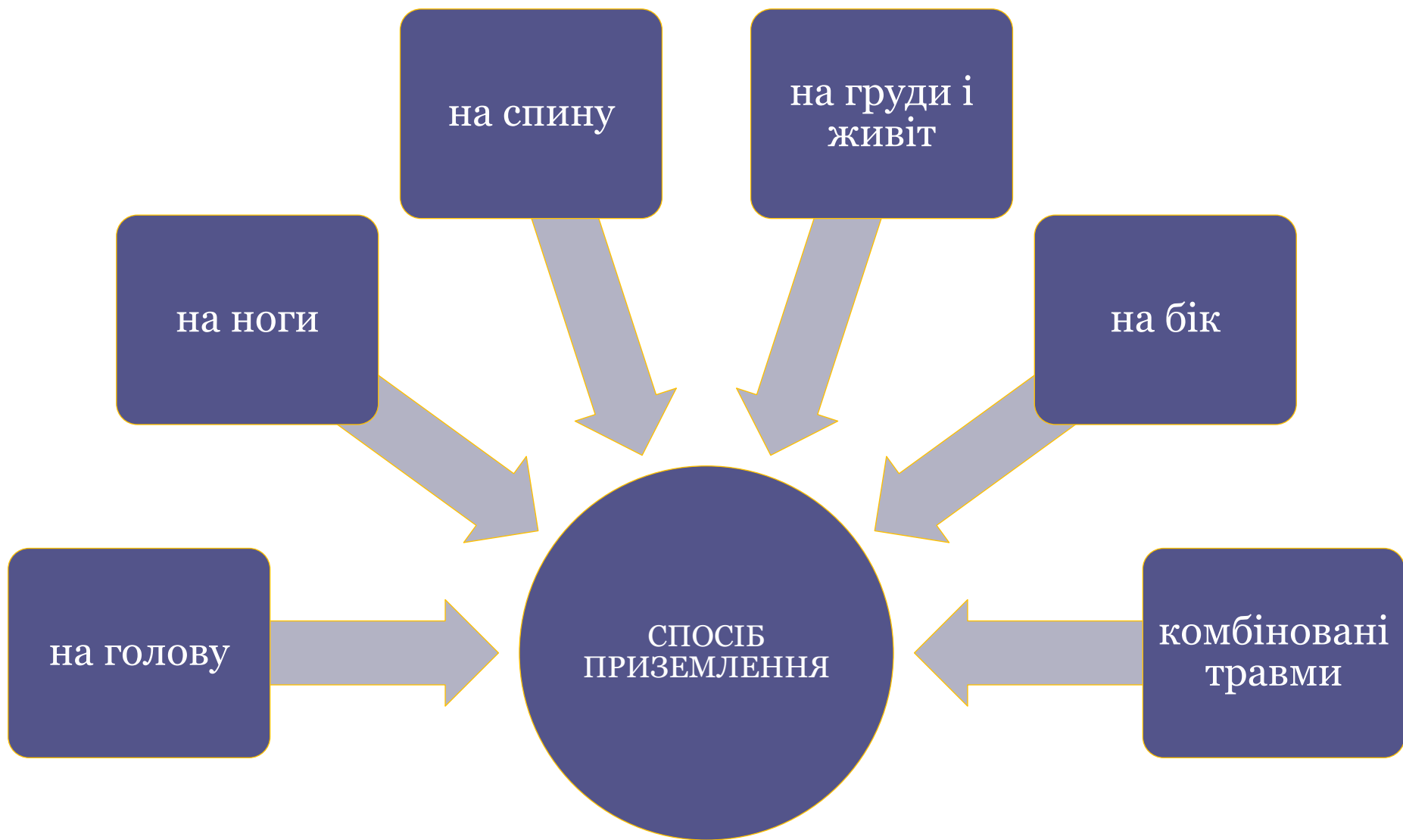
ПАДІННЯ З
ДУЖЕ ЗНАЧНОЇ
ВИСОТИ
(літаки,
парашути)

ПАДІННЯ НА
ПЛОЩИНІ (з
висоти власного
росту)

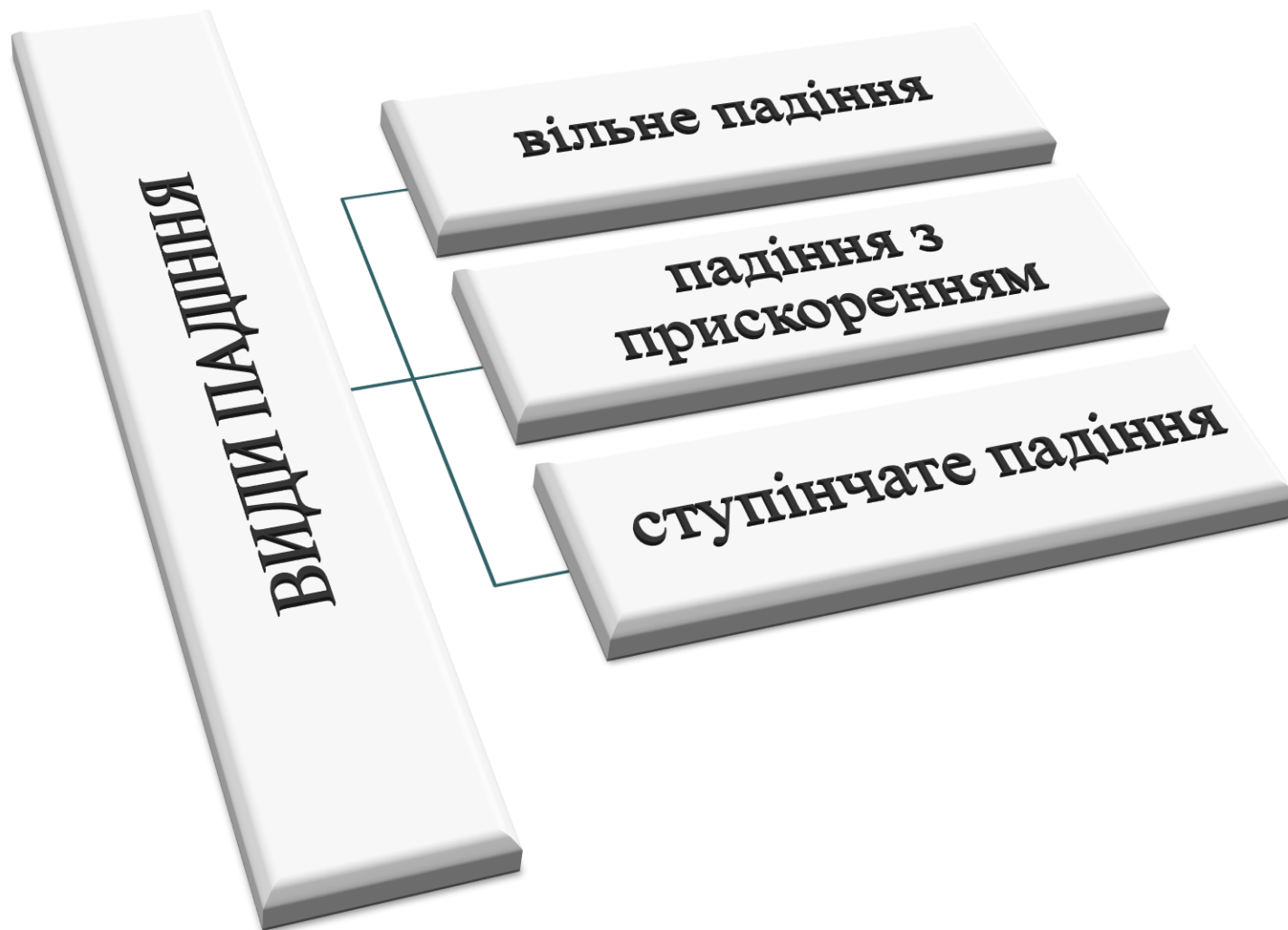
ВИДИ
ПАДІННЯ
ЗАЛЕЖНО
ВІД ВИСОТИ

ПАДІННЯ З
ВИСОТИ
ДЕКІЛЬКОХ
ДЕСЯТКІВ
МЕТРІВ
(багатоповерхові
будинки)

ПАДІННЯ З
ВИСОТИ
ДЕКІЛЬКОХ
МЕТРІВ
(дерево,
драбина)

Основні питання, які вирішуються під час проведення судово-медичної експертизи ушкоджень у разі падіння з висоти

властивості
травмуючі
предметів

прижиттєвість
і давність
ушкоджень;

механізм
утворення
ушкодження

вид
травмуючого
предмета
(поверхня
падіння,
предмети на
поверхні);

травмуюча
поверхня
(розміри,
рельєф,
нашаруван
ня)

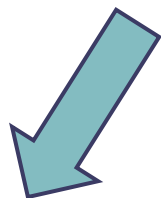
можливість
одночасно
го утворення
ушкоджень;

послідовність
утворення
ушкоджень;

можливість
утворення
всіх
ушкоджень
у заданих
умовах.

ТРАНСПОРТНА ТРАВМА –

це механічні ушкодження, заподіяні зовнішніми або внутрішніми частинами транспорту під час його руху, а також у разі випадіння з транспорту, що рухається

КОЛІСНИЙ ТРАНСПОРТ
відносять рейковий (поїзди, трамваї) та безрейковий (автомобілі, мотоцикли, тролейбуси тощо)

НЕКОЛІСНИЙ ТРАНСПОРТ
поділяють на гусеничний (танки, трактори тощо) та не гусеничний (сані, транспортери тощо)

Автомобільна травма - це сукупність ушкоджень, які виникають у водіїв, пасажирів і пішоходів внаслідок руху автотранспортних засобів.

від наїзду (або удару) частинами автомобіля, що рухається;

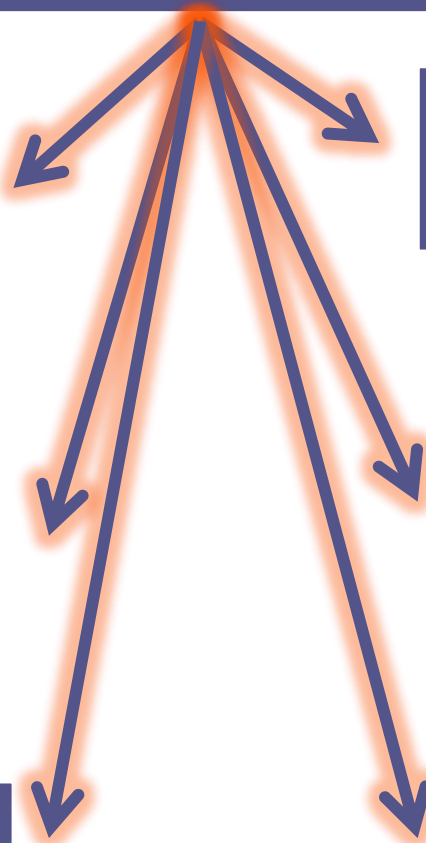
від удару в кабіні автомобіля;

від переїзду колесом автомобіля;

від стискання тіла між автомобілем та іншими предметами;

від випадіння з автомобіля, що рухається;

комбіновані.

Чисельні ушкодження, які виникають під час автомобільної травми, можна розподілити на

Специфічні ушкодження - виникають під час автомобільної травми певного виду

характерні ушкодження - виникають значно частіше і мають виражені особливості, властиві автомобільній травмі, або характеризують її механізм

нехарактерні ушкодження - відносять такі, що їх спостерігають у разі травми, заподіяної тупим предметом будь-якого походження

*Травми від зіткнення автомобіля,
що рухається, з людиною.*

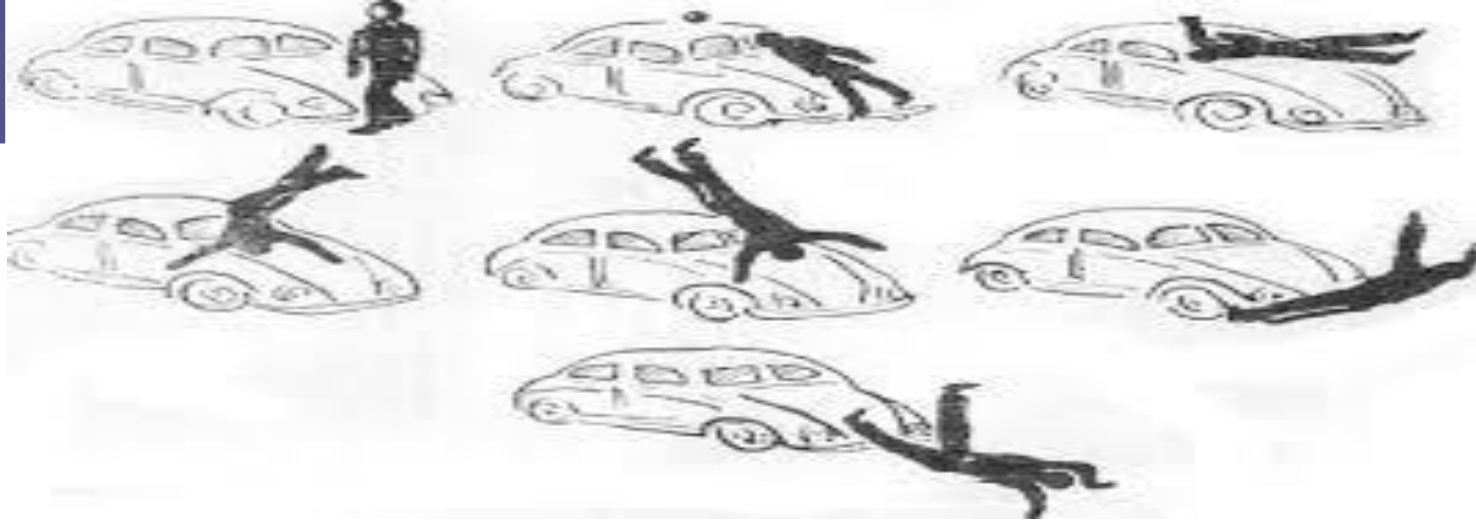
Ушкодження у разі цього виду травми складаються з декількох елементів (фаз), які відрізняються механізмом травматичного впливу:

зіткнення частин автомобіля, що виступають, з тілом пішохода;

падіння (закидання) тіла на капот автомобіля;

відкидання тіла і падіння його на ґрунт;

ковзання тіла по ґрунту.

Травми від *переїзду колесом автомобіля.*

У разі автомобільної травми такого виду ушкодження відрізняються двома основними особливостями - розташуванням на обмеженій ділянці тіла та складним механізмом виникнення травми.

Розрізняють п'ять елементів утворення цих ушкоджень:

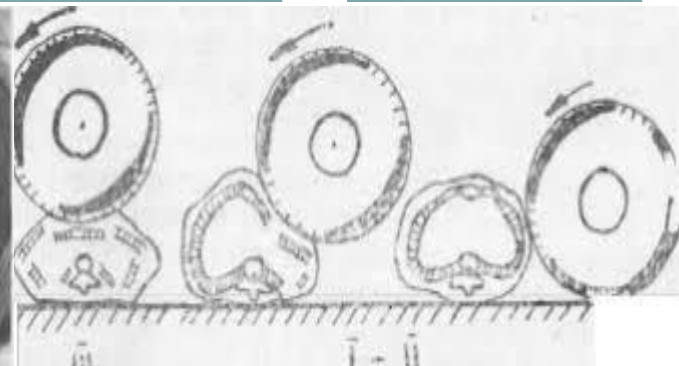
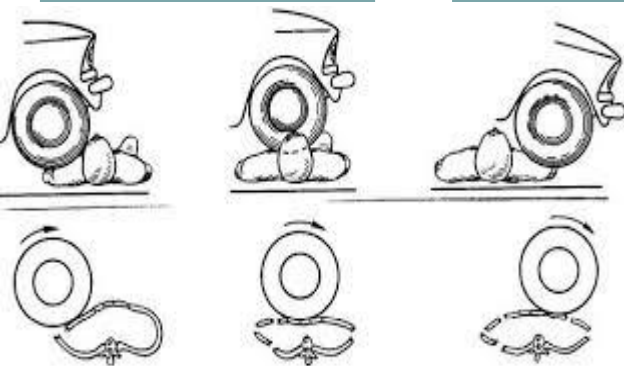
зіткнення тіла з колесом;

зміщення тіла в напрямку руху автомобіля;

волочіння і перекочування тіла;

наїзд колеса на тіло, що лежить;

переїзд тіла колесом.

Випадіння з автомобіля, який рухається.

Найчастіше випадіння відбувається з кузова вантажного автомобіля.

У типових випадках виникає три фази падіння:

первинний контакт тіла з частинами автомобіля – удар;

падіння на ґрунт - удар;

ковзання по ґрунту - тертя.

Травма усередині автомобіля. Обставини отримання ушкоджень: перевертання автомобіля під час руху, падіння з висоти, удар об нерухомі предмети, зіткнення між собою та іншими транспортними засобами.

Проходить три фази:

переміщення тіла вперед - удар нижніми кінцівками об панель приладів, грудною клітиною об кермо;

згинання шії вперед - удар головою об лобове скло або верхню частину керма;

відкидання тіла назад з різким розгинанням шії.

Мотоциклетна травма –

це сукупність ушкоджень, які виникають у водіїв, пасажирів і пішоходів внаслідок руху мотоцикла. У разі мотоциклетної травми вражаючими є механічні чинники: зовнішні виступаючі деталі й частини мотоцикла, колеса, що обертаються, дорожнє покриття, оточуючі предмети.

Виділяють такі різновиди мотоциклетної травми, які можуть виникнути під час:

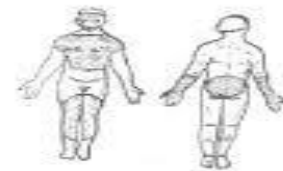
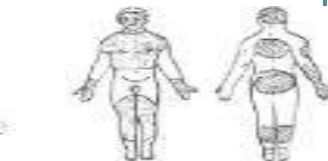
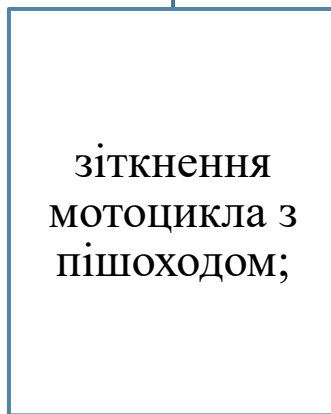
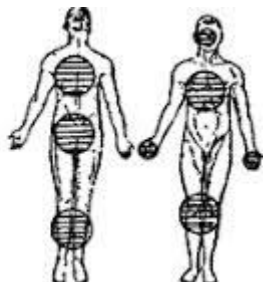
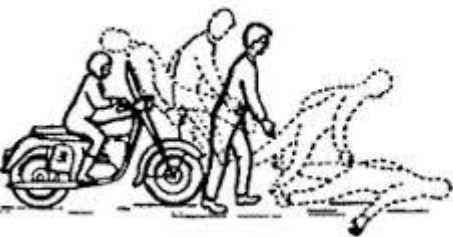
зіткнення мотоцикла з транспортом (вантажним чи пасажирським), що рухається;

зіткнення мотоцикла з нерухомими предметами;

зіткнення мотоцикла з пішоходом;

падіння з мотоцикла;

перекидання мотоцикла.

Залізнична травма

відносять комплекс ушкоджень, що виникають внаслідок руху залізничного транспорту. Виділяють кілька різновидів залізничної травми:

від зіткнення людини із залізничним транспортом, що рухається;

від переїзду колесами залізничного транспорту, що рухається;

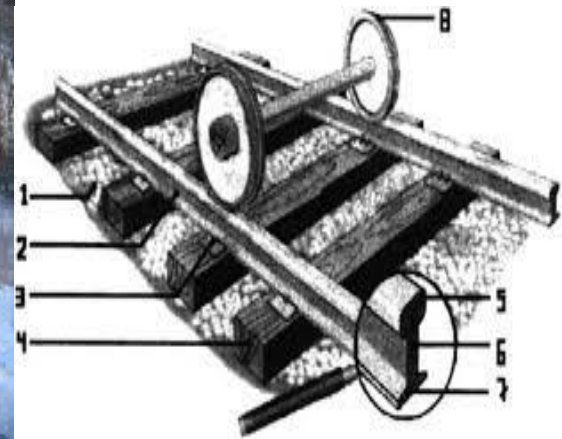
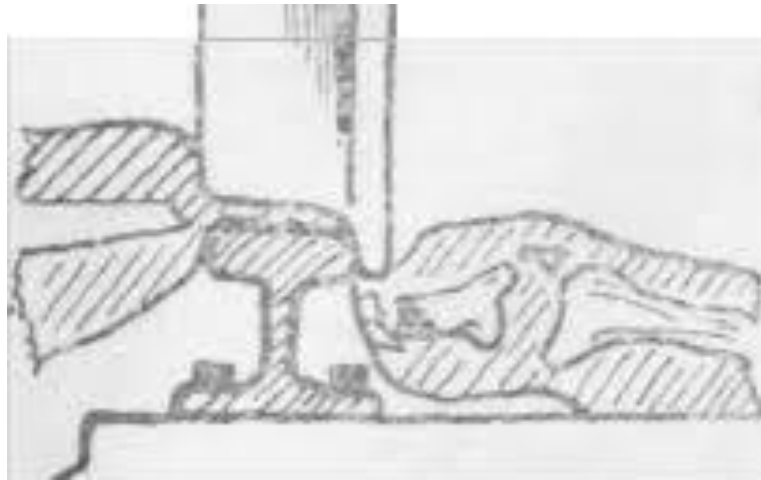
від удару частинами залізничного транспорту, що рухається, з подальшим відкиданням тіла;

від падіння з рухомого залізничного транспорту;

від стискання тіла між вагонами;

від стискання тіла між частинами транспорту і дорожніми спорудами;

травмування усередині вагонів під час подій на залізничному транспорті.

Гострі предмети - предмети, які мають гострий край (лезо), гострий кінець або їхню комбінацію. Гострі знаряддя розподіляються на:

колючі - мають гострий кінець (цвях, спиця, голка, багнет, стилет, вила, вилка, піка, вузька викрутка тощо);

ріжучі - мають гострий край (лезо небезпечної і безпечної бритви, різні типи ножів при ріжучій дії, скло, край металу, коса тощо);

колючо-ріжучі - мають гострі кінець і край або краї (різні типи ножів, клинків, кинджали);

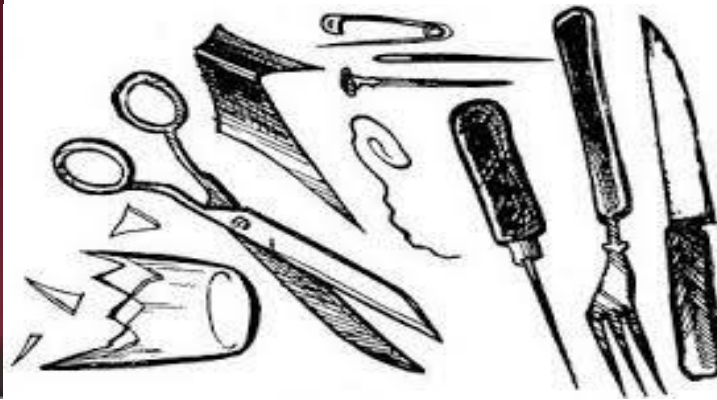
що рубають - мають гострий край і велику масу (сокира, сапка, шабля, шашка, мачете тощо);

пиляльні - ріжучий край представлений гострими зубцями (пилка ручна, пилка по металу, пилка циркулярна, пилка типу «болгарка» тощо);

предмети комбінованої дії (ножиці, стамеска, долото, широка викрутка, шашка, шабля тощо).

Рани - це порушення цілісності всієї товщі шкіри або слизових оболонок, а іноді глибоких тканин (органів) з проникненням у порожнини (грудну, черевну, порожнину черепа, малого таза).
Питання, які можуть бути вирішені СМЕ під час дослідження ран:

- факт нанесення ушкодження;
- кількість контактів тіла з предметами;
- механізм утворення рани;
- час виникнення ушкодження;
- розмір та форма ушкоджуючого предмета.

Різани рани.

Відмінною характеристикою ріжучих предметів є гостре лезо. Різаним ранам властиві характерні ознаки:

- рівні без саден краї;
- гострі кінці (у тих випадках, коли при витяганні з рани знаряддя травми декілька змінює напрямок, то один з її кінців може в наслідок виникнення додаткового розрізу набути вигляду «ластівчиного хвоста»);
- довжина різаних ран майже завжди переважає над глибиною (остання визначається гостротою леза, силою тиску і характером тканин, що ушкоджуються);
- зяяння рани (ступінь розкриття за причин еластичності шкіри та скорочувальної дії м'язів);
- веретеноподібна або півмісячна форма (при зведенні країв рана набуває лінійної форми);
- супроводжуються значною зовнішньою кровотечею (її величина визначається калібром ушкоджених судин);
- більша в середній частині глибина.

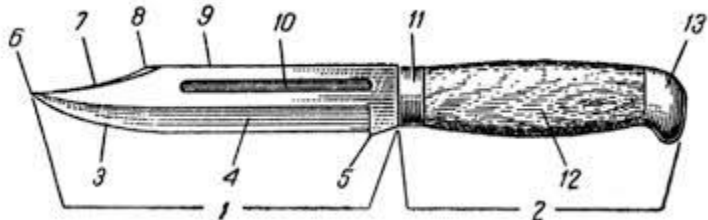
Колото-різані рани

Колото-різана рана має такі елементи:

- вхідний отвір в шкірі;
- рановий канал в тканинах або органах;
- іноді вихідний отвір (при наскрізних ушкодженнях).

Колото-різані рани мають свої характерні особливості:

- частіше зустрічаються веретеноподібні і щілиноподібні колото-різані рани. У тих випадках, коли знаряддя при витяганні його з рани повертається навколо своєї осі, виникає, крім основного, ще й додатковий розріз;
- краї колото-різаних ран зазвичай рівні, без саден або з незначними саднами відповідно ділянки дії обушка предмета;
- форма кінців рани у разі дії двосічного клинка - у вигляді гострого кута. При односторонній заточці знаряддя один кінець рани гострий, а інший від обушка – закруглений або П-, М-, Г-подібний;
- рановий канал в більш або менш щільних тканинах має шліфований характер, стінки його рівні та гладкі

Рубані рани спричиняються лезом під час удару важким предметом (найчастіше сокирою). Характерними ознаками таких ран є їх значна величина і глибина з розсіченням прилеглої кісткової тканини. Характер поранень залежить від гостроти леза предмета, що рубає, його маси, сили нанесення ударів, а також від того, якою частиною леза заподіяно ушкодження.

Пиляні рани. Прижиттєві пиляні ушкодження зазвичай заподіюються циркулярною пилкою, помертні - ножівкою по дереву або металу, дворучною пилкою. Ріжучий край пилки може бути простим або з хвилястим розведенням.

Під *вогнепальними* розуміють ушкодження, заподіяні пострілами з усіх видів вогнепальної зброї, вибухами боєприпасів (патрони, гранати, міни, вибухові речовини) або їхніх частин (капсулі, запали, детонатори тощо).

Залежно від походження вогнепальні ушкодження поділяють на *кульові, дробові та осколкові*.

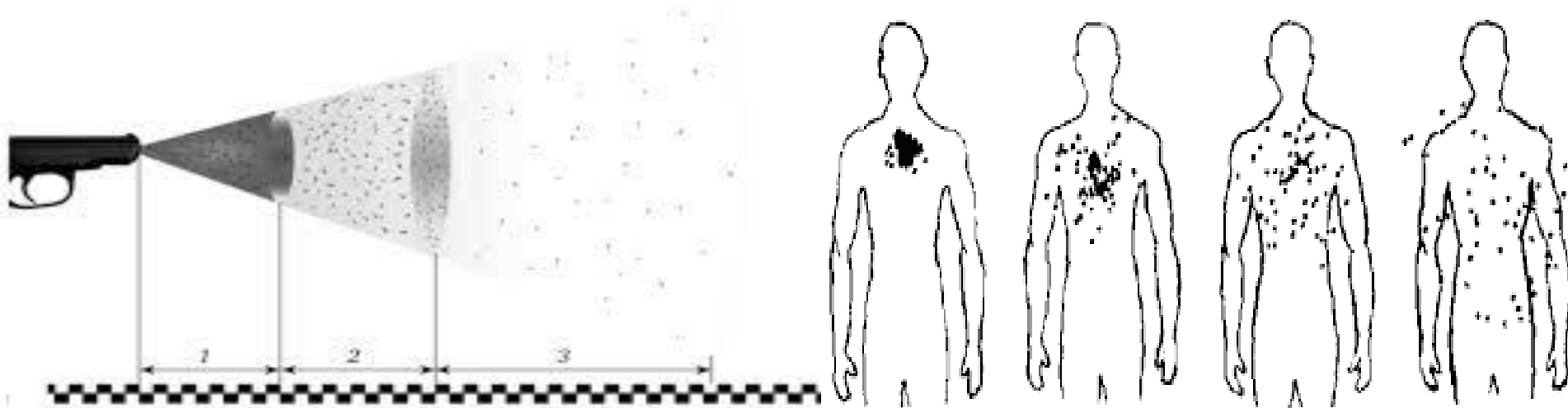

У судовій медицині і криміналістиці виділяють *три дистанції пострілу*:

впритул;

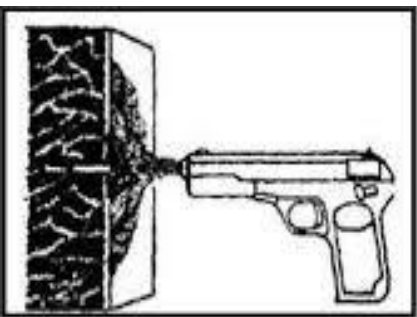
із близької відстані;

із неблизької відстані.

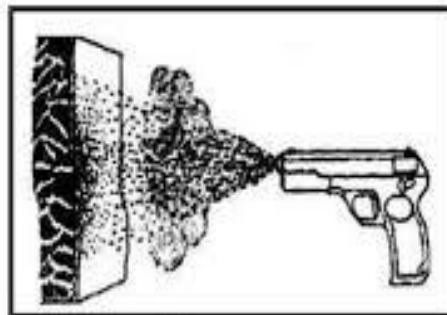

Форма вхідного отвору може бути різною залежно від локалізації поранення.

Мінус-тканина (дефект тканини) у ділянці вхідного отвору при пострілі впритул, значно більший за діаметр основи кулі, оскільки в його утворенні бере участь не тільки куля, а й порохові гази, які відривають та виносять назовні частинки шкіри.

А

Б

Асфіксія - це такий стан організму, при якому внаслідок кисневого голодування порушується процес газообміну та в тканинах накопичується вуглекислота, що може призвести до смерті.

Для судової медицини найважливіше значення має один із видів насильної асфіксії - *механічна асфіксія*, при якій гостре кисневе голодування та швидке накопичення в організмі вуглекислоти настає внаслідок зовнішньої механічної перешкоди для надходження повітря в дихальні шляхи.

смерть в замкнутому просторі.

утоплення;

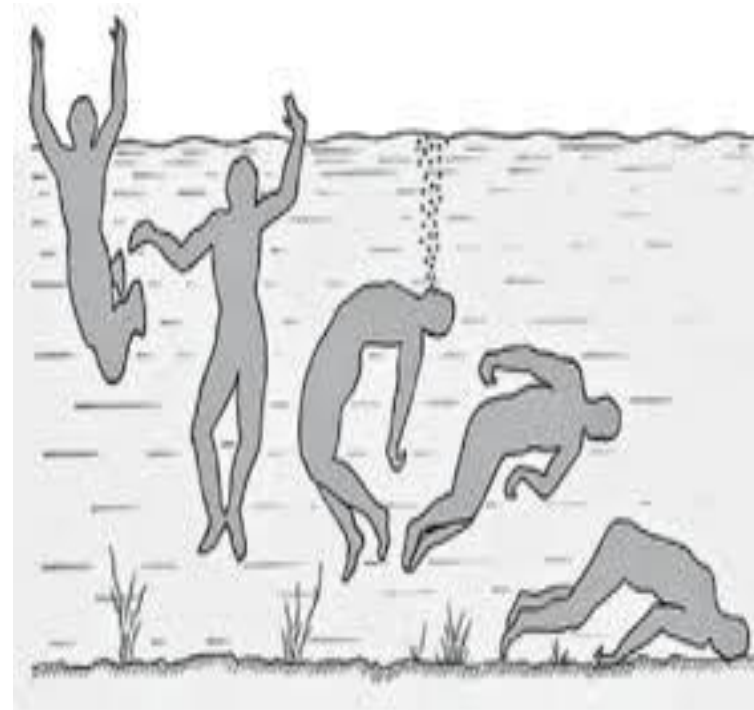
стискання
грудей і
живота
(компресійна
асфіксія);

закриття
дихальних
отворів і
шляхів
(обтураційна
асфіксія):
закриття отворів
носа і рота;
закриття
дихальних шляхів
чужорідними
тілами

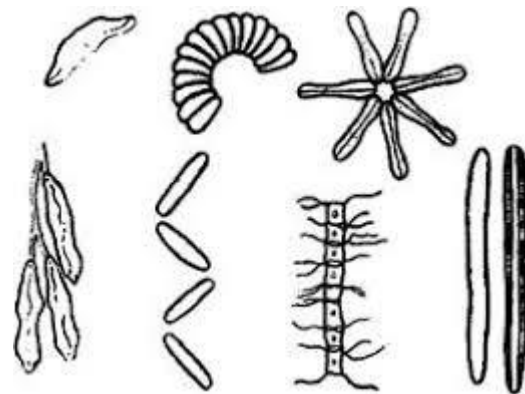
Механич
на
асфіксія

стискання шиї
(странгуляцій
на асфіксія):
повішення;
задушення
петлею;
задушення
кінцівками
(руками та
ногами)

Утоплення - це один з видів механічної асфіксії, при якому механічним чинником є будь-яка рідина (вода, вино, нафта тощо), яка потрапляє в дихальні шляхи. Для того, щоб людина загинула від утоплення, необов'язковим є занурення всього тіла у велике водоймище.

Ознаками перебування тіла у воді є мокрий одяг, мокре, липке волосся, гусяча шкіра, зморщування сосків, навколо соскових кружал і мошонки, червоний колір трупних плям, мацерація шкіри, планктон в легенях і шлунку.

Повішення – це вид механічної асфіксії внаслідок стискання шиї петлею під дією маси власного тіла або його частини. Повішення може бути повним, вільним, коли тіло не має точки опори, і неповним, з точкою опори (в положенні на колінах, сидячи або лежачи).

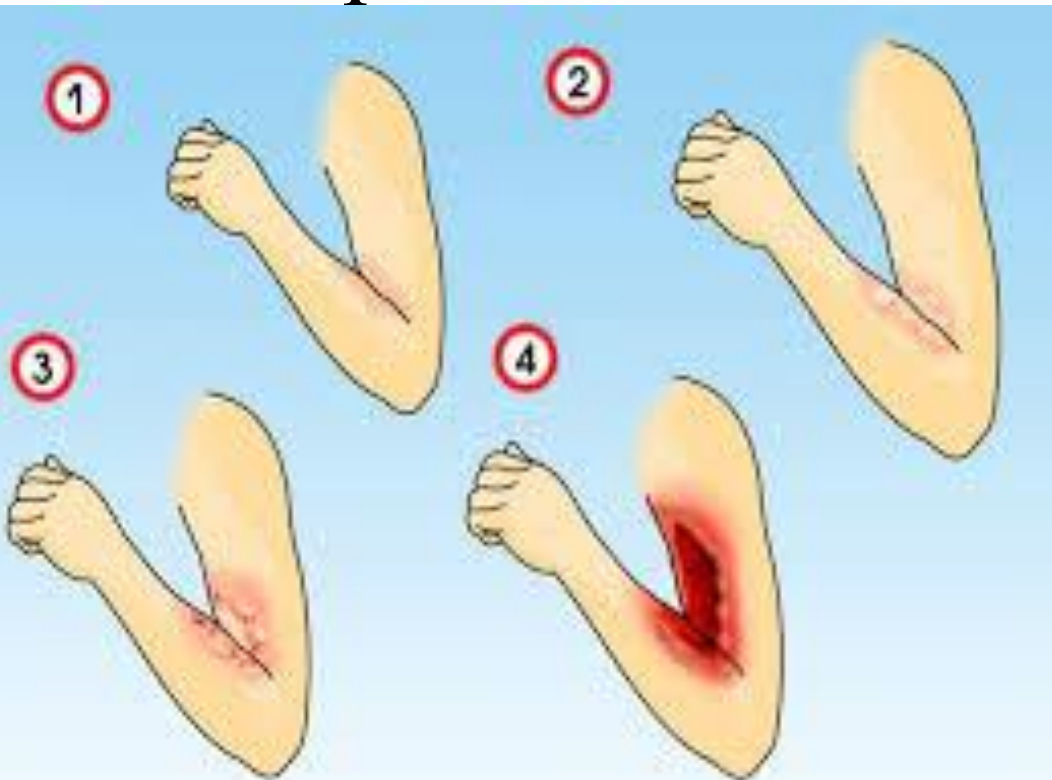
Задушення зашморгом – це вид механічної асфіксії внаслідок стискання органів шиї петлею, яка затягується не під дією маси тіла, як при повішенні, а від дії зовнішньої сили.

© 2005, Из архива судмедэксперта FILIN

Загальна дія на організм високої температури призводить до загального перегрівання, місцева - до опіків та опікової хвороби.

Загальна дія на організм низької температури призводить до загального переохолодження, місцева - до відмороження.

Електротравмою називають ушкодження, які виникають внаслідок дії на організм людини електричного струму у вигляді технічної або атмосферної електрики.

